

La Vila de Canals

LA VILA DE CANALS

La vila de Canals és un municipi de la Comunitat Valenciana, situat al sud de la província de València entre el Canyol i el Canyol. Compta amb una població al voltant dels 14.000 habitants, de manera que és el segon nucli més poblat de la comarca de la Costera, de la qual n'és capital la veïna Xàtiva. El terme municipal es troba a 160 metres sobre el nivell del mar i té una extensió de 21,84 km², dels quals prop d'una desena part son zona urbana, mentre que la resta està format per nombroses cases i finques de zona rústica, hortà i terreny forestal. La localitat limita amb l'Alcúdia de Crespins, Cerdà, la Granja de la Costera, Xàtiva, Llanera de Ranes, Montesa, Torrella i Vallès (a la mateixa comarca) i amb Alaió de Malferrit i l'Olleria (de la comarca de la Vall d'Albaida). El riu Canyol travessa el terme en direcció O-NE, també el riu dels Sants de la Pedra travessa el terme derivant-se del mateix diferents séquies que donen aigua de reg a Canals i a nombroses poblacions de la comarca de la Costera. El riu dels Sants al seu pas per l'interior de la vila, era aprofitat mitjançant per diversos safareigs, tants públics, com privats, alguns dels quals encara es conserven, sobretot al carrer València, per rentar la roba.

GASTRONOMIA A CANALS

En la gastronomia de Canals està present la tradició terrissera de la confecció d'olles i cassoles de fang cuit. Sens dubte aquest factor ha influït en els potents plats típics que s'elaboren sobretot els dies de festes per a recobrar forces. El dia de Sant Antoni se sol elaborar en les cases un bona olla, deixant un sobrant de brou, carn i cigrons, que seran part dels ingredients per a preparar l'endemà el que sens dubte és el plat rei de les festes: l'arròs al forn, que tots prenen en acabar el dia dels *Parels* en un típic i multitudinari sopar, el qual encara segueix denominant-se *Dinar de Cassoles*. Però no sols en les festes de Canals es fa aquest plat, es pot obtenir als restaurants durant tot l'any. Un altre aspecte destacable és el dels dolços típics. Generació rere de generació, els veïns de Canals han preparat acuradament les tradicionals “Pastes de Sant Antoni”, entre les quals destaquen: el pastís de moniato, el rolllet d'anis o el de taronja, el rosegó d'ametlla o la coqueta de sagí. El visitant que vulga recordar Canals amb un bon sabor de boca, podrà adquirir els típics dolços en els forns i pastisseries locals. Acompanyats de licors, mistela (vi dolç), catè o infusions, aquests dolços són ideals per a després de cada menjar o per a qualsevol moment del dia.

HISTÒRIA DE CANALS

Els orígens de Canals es remunten a la Història Antiga gràcies al seu assentament privilegiat vora la confluència del riu Canyol i del xicotet riu dels Sants. Diveres restes arqueològiques i, especialment, una làpida funerària que hi havia a l'antiga església gòtica (a hores d'ara conservada al Museu de Belles Arts de València) fan pensar en l'existència d'una vila romana. A més, la Via Augusta passava per Canals, la qual esdevingué després el camí de Castella. Aquesta via està degudament senyalitzada i és pas habitual de la via de Lleuant pels caminants que marxen buscant la ruta cap a Santiago de Compostela. Durant l'època musulmana Canals fou una important alqueria que pertanyia a Media Xateba. Les seues terres eren l'encàrrecament que regulava les aigües del riu dels Sants. Aquest factor de l'aigua, tan decisiu en el món agrícola, ha quedat representat en un dels quaters de l'escut de la vila.

La conquesta cristiana per part del rei Jaume I s'esdevingué el 1244. El 24 de març de 1245, el rei en Jaume I va donar a Dionís d'Hongria la torre i llogaret de Canals a canvi del castell i la vall de Veo i la d'Ain a més, d'altres territoris. En aquest període de reconquesta, la vila i va ser repoblada amb majoria catalana. El 30 de juliol de 1350, Pere IV dona el lloc a Raimon de Riusech després de confiscar-lo a Joan Eximenis d'Urrea, amb la condició que si l'esmentat Raimon no tingués descendència per via legítima masculina, seria incorporat a la Corona. Finalment el Senyoriu de Canals i el llogaret de la Torre, acabaren, però, sent venuts amb l'aprovació del rei cerimoniós, a la ciutat de Xàtiva, el 19 de febrer de 1353.

[1] LA LLOCA

El dia 6 de febrer de 1914, segons l'acta de la sessió ordinària, es va acordar plantar setze arbres a l'eixida del pont de Sant Roc, on hui en dia és l'avinguda de Blasco Ibáñez. L'únic arbre que queda d'aquella època és la Lloca, un plataner de dimensions extraordinàries que compleix ja més de 100 anys. Aquest arbre, amb el pas del temps, ha adquirit un protagonisme especial i s'ha convertit en un emblema de la vida social i cultural de Canals.

[3] PLAÇA DE LA VILA

És la plaça on actualment es troba l'ajuntament, des dels anys 1930. Es una plaça irregular que enllaça i dona principi a diferents carrers del poble. En aquesta plaça, tal i com es proclama en un mural ceràmic a la façana de l'Ajuntament de Canals es dona eixida oficial, per part d'autoritats i festers, als tres dies de festes patronals de Sant Antoni abat de Canals tots els 16 de gener pel mati.

[4] PLAÇA DEL PONT DEL RIU

A primeries de segle XX l'eixida de Canals cap al nord, per motius urbans va quedar establida com una ampla zona oberta, hui condicionada com a plaça i jardins del Pont del Riu. La seua denominació es deu al pont de Sant Roc que travessant el riu dels Sants donava pas a l'actual avinguda de Blasco Ibáñez. Amb el tems s'ha condicionat tot un seguit d'espais d'esbarjo i jardins que s'integren als voltant de la Lloca i que arriben fins el carrer Llavadors, i passant per mirar des d'enfront l'inici de l'actual avinguda Vicente Ferrer i la font de les sèquies de Canals.

[5] PLAÇA MAJOR

Als peus de l'església parroquial, durant segles va ser la plaça amb major perímetre de la vila de Canals. La plaça Major es feta fonamental de les festes patronals ja que es en aquesta on es construeix la Foguera de Sant Antoni. Durant el mes de desembre, a partir de la nit de la festivitat de la Puríssima, la nit del 7 al 8 de desembre, i fins l'1 de gener s'acumula la llenya que conformarà la Foguera. El dia 1 per la vesprada es plantà el primer pi de la Foguera que serà l'eix de tota la Foguera que es cremarà el 16 de gener.

[2] RIU DELS SANTS

Corrent d'aigua que naix a la veïna localitat de L'Alcúdia de Crespins i que travessa tot el terme de Canals. D'aquest riu es deriven cinc sèquies que abasteixen d'aigua des de temps immemorials, abans de la reconquesta cristiana fins i tot, a les poblacions de la comarca de La Costera. Les cinc sèquies, anomenades Setenes, Orts, Canyamars, Vila i Ranés, es reparteixen el cabal d'aigua de manera invariable (alíquota) mitjançant els seus pertinents partidors, i seguint una divisió de l'aigua del riu en 24 files. D'aquestes, 2 files són per a la sèquia de Setenes, 1 per Orts, 1 per Canyamars, 11 per a la de la Vila i 9 per a Ranés. Des de finals de la dècada de 1970 l'aigua del riu no brolla cavallera i són uns motors elèctrics els que pugen el cabal d'aigua fins el caixer del riu per on circula llavors.

[6] PARC DEL PAPA CALIXT III

Jardí construït en 1955-56, amb motiu del V centenari de la pujada al solí pontifici de Calixte III i la canonització de sant Vicent Ferrer pel mateix Papa Calixt III. S'erigeix en ell una estàtua de marbre blanc de Calixt III la qual dirigeix la mirada cap a la Torreta, bressol del Papa Calixte III, que va ser beneïda pel bisbe auxiliar, el Sr. Jacint Argaya, en 1956. El jardí del parc està travessat pel riu dels Sants. Va ser remodelat i ampliat en 1975 i 1982 i al bell mig hi ha disposat un escenari i graderies per a fer representacions culturals. El parc sempre ha estat escenari de nombroses activitats per part de la població i un lloc privilegiat de jocs pels xiquets i xiquetes del poble.

[7] CA DON JOSÉ

Centre Cultural, situat al cor de la població, amb una façana moderna feta de marbre que inclou una "taca" de colors, fent-se ressò de l'esperit artístic de la vila. Es va inaugurar l'any 2011 i alberga la biblioteca municipal, sala d'estudi, sala de conferències, sala d'exposicions i l'arxiu municipal. A més de dependències administratives de la Regidoria de Cultura per atendre les qüestions de les associacions culturals i veïnes i veïns de Canals.

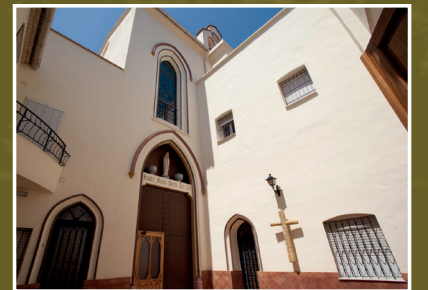
[8] ERMITA

L'antiga ermita de Canals i el seu calvari van desaparèixer a finals del segle XIX per l'expansió urbana de la població. Posteriorment es va construir, que es l'actual, una nova ermita dedicada al Crist de la Salut a les afores del poble en el camí cap a la pedania d'Aiacor, a la vora de l'assagador de Sagres. La festa del Santíssim Crist de la Salut actualment es celebra el tercer diumenge del mes de setembre.

[9] CONVENT DE SANTA CLARA

Es va construir per a rebre la comunitat de monges clarisses que es va traslladar el 1912 des de Guadalajara, degut a la intervenció de mossèn En Raimundo Sarrió. Va ser ell qui, a més, es va encarregar d'adquirir les cases de l'actual carrer de Santa Clara on es construiria el convent. En l'actualitat el convent encara està habitat per monges clarisses. El temple del convent culte religiós i a més a la capella s'hi exposa el Santíssim cada dia.

[10] LA TORRASSA I L'ORATORI DELS BORJA

Situats al sud-oest del nucli principal de la vila. La seua part més estreta està formada per tres carrerons atapeïts: el de Calixt III, el del Forn i el Victòria, que s'uneixen en una xicoteta plaça on s'ubiquen la Torre i l'Oratori, que formaven part del desaparegut palau dels Borja. Alfons de Borja, el papa Calixt III, va nàixer en la Torre de Canals el 31 de desembre de 1378. Tant l'oratori com algunes restes del palau i la torrassa conformen l'espai borgià del municipi de Canals.

[11] ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT ANTONI ABAT

Acabada de construir el 1634, en estil barroc i amb cert flair xorigueresc, presenta una nau central envoltada de capelles. Ha sofert diverses remodelacions i millores al llarg dels segles, incorporant i millorant tant aspectes estructurals, com aportacions tècniques (canvis en la il·luminació, un nou paviment de marbre, etc.). L'església està sota l'advocació del patró del poble Sant Antoni Abat, que presideix un majestuós retaule a l'altar, al costat del mateix hi ha sengles imatges del co-patrons del poble, els sants de la pedra, Sant Abdó i Sant Senent. Les diverses capelles de l'església estan dedicades a diferents sants, i cal fer menció a la capella de la co-patrona del poble, la Verge dels Dolors.

